

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1337059/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב דוד ברוך לאו – נשיא, הרב אליעזר איגרא, הרב מיכאל עמוס

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד דניאל שרז)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מיכה אהרוני)

הנדון: איזון כספים שהעביר האיש לאביו, לאחר מועד הקרע, למרות הטענה כי העברתם הייתה פירעון חוב ובהסכמה שבשתיקה וכי שיקול צדק מחייבים לא לאזנם

פסק דין

הוגש לפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי מתאריך כ"א באלול התשפ"א (29.8.2021) הקובעת בדעת רוב:

הצדדים הסכימו למעשה עם נישואיהם על הפרדה רכושית ביניהם, שעל פיה כל אחד ינהל את כספו בנפרד מהשני, וכפי שאף התקיימה ההתנהלות הכספית בפועל. אולם מאחר שהאיש אשר קיבל על עצמו לזון, לפרנס ולכלכל את הבית, עשה זאת מתוך חשבונו הפרטי – אילו היה פותח חשבון ייעודי אליו היה מעביר מעת לעת סכומי כסף לכלכלת הבית, לא היה מתקיים שיתוף כלל בין הצדדים במקרה זה, וכפי הסכמת הצדדים, אולם מאחר והאיש כלכל את הבית מתוך חשבונו הפרטי – בזה למעשה הוא יצר שיתוף של האישה בחשבונו.

אך ברור כי לכל הפחות הסכמת הצדדים להפרדה רכושית נשארת תקפה לגבי חוב שהיה ידוע ומפורסם קודם החתונה, והאישה ידעה כי עליו להחזירו מהכספים בחשבונו, וככל הנראה הסכימה לכך, ועינינו הרואות כי היא לא מיחתה בו בזמן שהחזיר את החוב לאביו, וזאת למרות כי ידוע וברור לה (גם עתה) כי אין שיתוף בדירה וכי החזר חוב זה נזקף לזכותו של האיש לבדו.

לפיכך, לעניות דעתנו, ברור כי אף שהאיש שיתף את האישה בפועל, יש לקבוע כי כוונת השיתוף היא מלבד ולאחר השבת החוב לאביו, שנולד קודם לנישואין. חוב זה היה ידוע לאישה עובר לנישואין, ובזמן הנישואין היא לא מצאה מקום להלין על פירעון החוב, אלא שעם הגירושין מבקשת היא החזר על מחצית. כאמור לעניות דעתנו אין זה צודק ואין זה נכון להיעתר לכך.

כמו כן נראה לעניות דעתנו גם לעניין תשלומי המשכנתה.

לכן לדעת הרוב יש לפסוק שאין לאזן את מה שפרע האיש בחוב לאביו ולמשכנתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרקע למתן פסק הדין

המחלוקת בין הצדדים היא אם יש להחיל את חוק יחסי ממון גם לעניין חשבונות הצדדים (חשבונות הרשומים על שם צד אחד בלבד) ולחלוק בחלוקה שוויונית את הכסף שנצבר בחשבונות של כל אחד מן הצדדים.

לטענת האיש, הכספים שבבנקים שייכים למי שהחשבון רשום על שמו ואין להחיל עליהם חלוקה שווה מכוח חוק יחסי ממון. ואילו לטענת האישה, גם את הכספים שבחשבונות הפרטיים יש לחלוק בשווה בין הצדדים כפי חוק יחסי ממון.

עיקר הנפקות ממחלוקת זו היא לענין האמור בדוח האקטואר שהוצג לפנינו (וכן בדיון שהתנהל לפנינו) כדלהלן:

האיש העביר מחשבונו בשנות הנישואין סך של כ-200,000 ש"ח לאביו, לטענתו כפירעון להלוואה שנתן לו אביו לפני הנישואין, בזמן רכישת דירה שבבעלותו הבלעדית של האיש, עובר לנישואין. וכן העביר כספים האיש מחשבונו בזמן הנישואים (כגון: תשלומי 'משכנתה' על דירה זו שבבעלותו הבלעדית) כמפורט בבקשה שהוגשה על ידי בא כוח האישה וכפי שפורט בדיון.

יש לציין כי הצדדים קבלו בקניין בפני בית הדין לחלוק את רכושם בהתאם לחוק יחסי ממון.

כמו כן לצדדים יש הסכם גירושין שנחתם ב"ב בשבט התשע"ח (28.1.2018) ואושר בבית הדין, נעתק מההסכם סעיפים שיש להם נפקות לפסק דין זה:

ט. לעניין הזכויות הסוציאליות המועד הקובע לעריכת החישובים יהיה ממועד הנישואין עד מועד הגשת התביעה 19.9.17. הזכויות יאוזנו בחלקים שווים כאשר האיוון ישולם באופן מיידי. באי כוח הצדדים ינסו להגיע לסכום מוסכם בהתאם למסמכים שיוצגו על ידי הצדדים, ובהעדר הסכם יערוך את החישוב רו"ח אבי יחזקאל, כאשר הצדדים מסכימים שהתשלום יהיה מהוון וישולם מיידי.

י. הסכמת הצדדים שחלוקת הרכוש תהיה לפי חוק יחסי ממון. בית הדין יפנה את הצדדים לגישור שיביא אותם להסכמה בעניין חלוקת הרכוש תוך שתי ישיבות, ואם לא תהיה הסכמה – בית הדין יחליט.

הסכם זה אושר בו ביום והחלטה על אישורו נחתמה בתאריך כ"ה באדר התשע"ח (12.3.18). בהחלטה על אישור ההסכם זו נמצאת הבהרה של כבוד הגר"נ גורטלר – בסעיף ד' להחלטה, כדלהלן:

בסעיף י' להסכם הגירושין נאמר:

הסכמת הצדדים שחלוקת הרכוש תהיה לפי חוק יחסי ממון. בית הדין יפנה את הצדדים לגישור שיביא אותם להסכמה בעניין חלוקת הרכוש תוך שתי ישיבות, ואם לא תהיה הסכמה – בית הדין יחליט.

כוונת הסעיף לממון שנצבר לצדדים בשנות הנישואין, מלבד הזכויות הסוציאליות שצברו הצדדים במקום עבודתם, שבזה דן סעיף ט' להסכם.

בית הדין ממנה את המגשר מנחם קליין שיביא את הצדדים להסכם בעניין סעיף זה. המזכירות תעביר לצדדים את פרטי המגשר, וכן למגשר את פרטי הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

לצדדים יש הסכם ממון, והסכם זה – לא רק שאינו מנוגד למה שנכתב בחוק יחסי ממון, שבהעדר הסכם אחר בין הצדדים יחול עליהם חוק יחסי ממון, אלא אף מחזקו. וכדי שלא יבואו לידי טעות נכתב מפורש כי הסעיף המדובר על החלוקה על פי חוק יחסי ממון, דהיינו סעיף י' – כוונתו לממון שנצבר לצדדים **בשנות הנשואין**. מלבד זאת הצדדים אף קיבלו עליהם בקניין לחלק את הרכוש לפי חוק יחסי ממון. על כן אין ספק כי יש לפעול לחלוקת הרכוש על פי חוק זה. ועיין בפסק הדין של בית הדין האזורי שנימק זאת בשלוש ראיות בטוב טעם ודעת.

היוצא מזה כי על הצדדים לחלק את כל הרכוש בחלקים שווים.

אלא שבית הדין האזורי כתב:

אך הנה ידוע כי החוק הסמיך את בית הדין להפעיל שיקול דעת רחב, כדי לבחון עד כמה לפרוש את "יריעת השיתוף" כפי הוראת סעיף 8(2) לחוק זה. החוק הסמיך את בית הדין לבחון ולבדוק את הצדק והיושר המותאם לכל מקרה לגופו, לפי הנתונים המיוחדים המאפיינים את אותו מקרה. ועל כתפי בית הדין מוטלת האחריות לקבוע מה באמת צריך לחלוק בשווה.

על פי סעיף 8(2) לחוק האמור הסיקו כי ההלוואה שפרע האב לאביו וכן המשכנתא ששולמה לא נכנסת למסת הנכסים שאמורים להתחלק וזה נימוקם:

הצדדים הסכימו למעשה עם נישואיהם על הפרדה רכושית ביניהם, שעל פיה כל אחד ינהל את כספו בנפרד מהשני, וכפי שאף התקיימה ההתנהלות הכספית בפועל. אולם מאחר שהאיש אשר קיבל על עצמו לזון, לפרנס ולכלכל את הבית, עשה זאת מתוך חשבונו הפרטי – אילו היה פותח חשבון ייעודי אליו היה מעביר מעת לעת סכומי כסף לכלכלת הבית, לא היה מתקיים שיתוף כלל בין הצדדים במקרה זה, וכפי הסכמת הצדדים, אולם מאחר והאיש כלכל את הבית מתוך חשבונו הפרטי – בזה למעשה הוא יצר שיתוף של האישה בחשבונו.

אך ברור כי לכל הפחות הסכמת הצדדים להפרדה רכושית נשארת תקפה לגבי חוב שהיה ידוע ומפורסם קודם החתונה, והאישה ידעה כי עליו להחזירו מהכספים בחשבונו, וככל הנראה הסכימה לכך, ועיינו הרואות כי היא לא מיחתה בו בזמן שהחזיר את החוב לאביו, וזאת למרות כי ידוע וברור לה (גם עתה) כי אין שיתוף בדירה וכי החזר חוב זה נזקף לזכותו של האיש לבדו.

לפיכך, לעניות דעתנו, ברור כי אף שהאיש שיתף את האישה בפועל, יש לקבוע כי כוונת השיתוף היא מלבד ולאחר השבת החוב לאביו, שנולד קודם לנישואין. חוב זה היה ידוע לאישה עובר לנישואין, ובזמן הנישואין היא לא מצאה מקום להלין על פירעון החוב, אלא שעם הגירושין מבקשת היא החזר על מחצית. כאמור לעניות דעתנו אין זה צודק ואין זה נכון להיעתר לכך.

כמו כן נראה לעניות דעתנו גם לעניין תשלומי המשכנתא.

לכן לדעת הרוב יש לפסוק שאין לאזן את מה שפרע האיש בחוב לאביו ולמשכנתא.

הנה אחר העיון נראה כי לבית הדין ישנן שתי טענות מדוע יש להחריג את הכספים שהעביר לאביו ואת תשלומי המשכנתא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נימוקו ההלכתי של בית דין קמא ודחייתו

טענה ראשונה: מאחר שהאישה ידעה שיש חוב וידעה שסכום זה העביר בעלה לאביו ולא אמרה דבר, ומשכך כנראה הסכימה לזה, ובלשונונו: מאחר שהאישה ידעה ולא מיתתה בבעל מדוע הוא מעביר כספים אלו סימן שמחלה (דבר שהיא מכחישה).

לעניות דעתי נראה כי לא שייך לומר בכהאי גוונא, שאדם לא דיבר כלל ורק על בסיס המחשבה שחשב, שמחל. ונבאר דברינו.

בקצות החושן (סימן יב ס"ק א) כתב:

ועיין מסגרת השולחן שכתב בשם מוהרש"ל (בביאורו לסמ"ג עשין מח) דאם אומר שבלבו היה למוחלו ועכשיו רוצה להתנקם ממנו לאיזה סיבה ותובעו – לא מהני תביעתו, דמחילה בלב הוי מחילה אף דנקיט שטרא בידיה. וכן הוכיח הסמ"ג (שם קכז, א), דאם לא כן היאך מחלה כתובתה מדלא תבעה כ"ה שנים (כתובת קד, א) – הלא לא דיברה כלום? על כרחך: מחילה בלב הוי מחילה אף דנקיט שטרא. ועיין שם. ובעיני יפלא הדבר, דלא מצינו בשום מקום דמחשבה מועיל, ואפילו הפקר והקדש ונדר – בכולהו בעינן דיבור ממש, לבד בקדשי מזבח מהני ביה מחשבה משום דכתיב קרא (שמות לה, כב) "כל נדיב לב", כדאיתא בפרק שבועות שתיים (שבועות כו, ב). ואפשר מדין 'סילוק' נגעו ביה, אלא דלא מהני סילוק כי אם בדבר שעדיין לא בא לידו כלום, כמו 'כותב לה ועודה ארוסה', אבל בעל חוב – לא מהני סילוק, וכדאיתא בפרק הכותב (כתובות פג, א) להדיא, עיין שם. ועוד, דהא תנן "מצא שוברין לא יחזיר", בפרק קמא דמציעא (יח, א) "שמא כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן", ולישנא ד"נמלך" משמע דהיה בדעתו למחול, ואם כן כי נמלך מאי הוי הא כבר זכה הלוח במחשבה?

שוב מצאתי במוהרי"ט חלק ב (חושן משפט) סימן מ"ה – עמד בחקירה של המחשבה, דכמה סוגיות מורה דמהני דברים שבלבו וכמה סוגיות מורות דלא מהני דברים שבלב, ולזה העלה דהיכא דידוע לכל העולם מה שבלבו – כגון שלש שנים, דחזקה מחיל – לא הוי דברים שבלב, אבל היכא דאינו ידוע לכל מחשבתו הוי להו דברים שבלב ולא מהני. ועיין שם, והוא אמיתי. וכן כתב במרדכי (כתובות סימן רנד) גבי נדרי אונסין דמחשב בלבו "היום" (נדריים כח, א) ולא הוי דברים שבלב, לפי שידוע בלב כל אדם שזה מחמת אונס הוא נודר ובלבו "היום", ועיין שם. והיינו נמי טעמא דשהתה כ"ה שנים דמחלה מדלא תבעה, דהוא נמי ידוע מחשבתה לכל העולם, ולא הוי דברים שבלב כיון דידוע בלב כל אדם. והיינו נמי טעמא דטענו חיטין והודה בשעורין, דהוא פטור משעורין לפי שמחל, כמבואר בסימן פ"ח (סעיף יב בהג"ה), דהוא נמי בלב כל אדם: מדלא תובעו ודאי מחל. וכן גבי הפקר כהאי גוונא מועיל אפילו בלב, אם הוא ידוע לכל, וכדאיתא בפרק קמא דשבת (יח, ב) גבי גיגית ונר – לבית שמאי דאית להו שביתת כלים, דאפקורי מפקר להו, והוא בלב בלבד, אלא לפי שידוע לכל וכמו שכתבו תוספות שם (ד"ה דמפקרא). אבל זה שמחל בלב ואינו ידוע מחשבתו לשום אדם – ואפילו כתב שובר נמי לא מוכח דמוחל עכשיו, דאפשר רוצה למוחלו אחר כך בנתינת השובר – אם כן: דברים שבלב בלבד הוי ולא הוי דברים. וזה ברור.

וכן כתב נתיבות המשפט (שם ביאורים ס"ק ה):

כתב הרש"ל (בביאורו על הסמ"ג עשין מח) דאם אמר התובע שהיה בדעתו למחול לו, רק עכשיו תובעו שרוצה להתנקם ממנו, דאין יכול לתובעו, דמחילה במחשבה הוי מחילה, וראיה מאשה ששהתה כ"ה שנים דמחלה כתובתה וכו'

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(כתובות קד ע"א). ויפה השיג בקצות החושן (ס"ק א) ממה שכתב מהרי"ט (חושן משפט חלק ב סימן מה) דלא אזלינן בתר המחשבה רק במקום דאיכא אומדנא דמוכח לכל העולם, עיין שם. אמנם נראה דדוקא מחילה על הדבר שכבר נתחייב לו לא מהני, אבל ב"דור עמי" או "אכול עמי", שאומר שהיה בדעתו למחול לו – ודאי מהני מחשבתו, דהוי כנתנו למתנה בשעת מעשה. ופשוט.

מדבריהם משמע שגם במחילה – רק בדברים שהם בליבו ובלב כל אדם אמרינן דהוו דברים, ואם כן, בנידון דידן, שהאישה לא אמרה דבר, אלא שבית הדין כתב בלשון לכאורה – "ככל הנראה" – שהיא מחלה, דבר שהיא עצמה מכחישה אותו ואומרת שמעולם לא מחלה, אין זו מחילה. ועוד: האומדנה כאן היא הפוכה, שהרי הבעל העביר את הכסף לאביו לאחר שתבע גירושין, וודאי שבכהאי גוונא לא מחלה.

נימוקו המשפטי של בית דין קמא ודחייתו

גם את מה שכתב בית הדין כי בנידון דידן יש להפעיל את סעיף 8.2 יש לדחות ונבאר דברינו. שיקול הדעת שניתן לבית הדין להפעיל בגינו את סעיף 8.2 נתבאר בפסיקה האזרחית ונקבע מה הם התנאים כדי להפעיל את סעיף 8.2. שיקול דעתו של בית הדין הוא אם מקרה זה או אחר נכנס תחת אותם תנאים שנאמרו כדי להפעיל את סעיף 8.2 – סעיף זה לא נכתב כדי להעשיר את האחד על חשבון חברו – ובנידון דידן לא נמצאו אותם תנאים.

העילות להפעלת סעיף 8.2 לחוק יחסי ממון כפי שהן משתקפות בפסיקה

נביא ממה שנכתב בפסיקה האזרחית ואף בדברי נשיאת בית המשפט העליון לשעבר כי משקבע סעיף 5 (א) לחוק יחסי ממון בהוראותיו את הכלל לאיזון משאבים בין בני זוג, לפיו עם התרת הנישואין, או בפקיעתם, זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט נכסים מסוימים המפורטים בסעיף זה, ואף כי המחוקק קבע חריג לכלל זה אשר מצוי בהוראות סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון והמקנה לבית המשפט סמכות לסטות מהכלל הקבוע בנסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, ולקבוע שאיזון שווי הנכסים כולם או מקצתם, לא יהיה מחצה על מחצה – סטייה מהכלל של חלוקה שוויונית תיעשה במקרים חריגים, באופן "זהיר ומושכל, במקרים בהם חוסר האיזון בולט באופן מיוחד, שכן לא בנקל ישלול זכויותיו הקנייניות של מי מבני הזוג ויעניקו לאחר" [כלשון בית המשפט לענייני משפחה ראשון לציון בתמ"ש 19390-09, בתמ"ש 29971-10-11 ובתמ"ש 13342-07-11, ור' גם ע"מ (חיפה) 614-07 והפניה אליו בבע"מ 4699/08].

כבוד הנשיאה השופטת בייניש עמדה על כבג"ץ 4178/04 פלונית נ' בית הדין לערעורים (פורסם בנבו) על עניין הנסיבות המיוחדות המצדיקות את הסטייה מכלל האיזון השווה, באומרה כי:

כדי להצדיק סטייה מכלל זה יש צורך בקיומן של נסיבות מיוחדות, ולשם כך לבחון את מכלול נסיבותיו של כל מקרה לגופו בהתחשב בכלל השיקולים הרלוונטיים.

בבע"מ 638/04 ח.ר. נ' ר.ר. (פורסם בנבו) נקבע כי:

מן הראוי שהשימוש בסעיף 8(2) לחוק יחסי ממון, ייעשה במשורה ובמקרים חריגים ביותר. עצם יישומו של סעיף זה, פוגע בוודאות המשפטית ובציפיות הצדדים. כמו כן, יש בו גם משום פגיעה בזכות הקניין של בן הזוג שמחצית הרכוש הינה שלו (זכות, שכיום היא חוקתית, מכוח סעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וחירותו, הקובע כי "אין פוגעים בקניינו של אדם", ובית המשפט מכוח סעיף 8(2) הנ"ל, רוצה לקחת חלק מרכוש זה ולהעבירו לבן הזוג האחר.

עיון בפסקי הדין מעלה כי הביטויים להחלת סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון הינם "חריגים", "יוצאים מן הכלל", "חוסר איזון בולט", "במשורה", "בנסיבות מיוחדות", דהיינו: יש לעשות שימוש בסעיף זה באופן זהיר ביותר כדי שלא ליצור מדרון חלקלק.

כללי הפסיקה לשימוש בסעיף 8(2) לחוק יחסי ממון בין בני זוג בדבר חלוקה שלא במחצה על מחצה:

המחוקק לא קבע קריטריונים באשר ליישומו של סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון. בתמ"ש (קריות) 18044-02-09 ע.י נ' פ.י (פורסם בנבו), סיכם כבוד השופט ניצן סילמן את הנסיבות המיוחדות המתוארות בפסיקה להחלת סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון, שהן משלושה סוגים עקרוניים:

א. נסיבות הקשורות ביכולות הכלכליות של כל אחד מהצדדים לאחר גירושיהם (יכולת הכנסה, נכסי קריירה וכיו"ב); אלה הן נסיבות "קלאסיות" העונות על הגדרת כבוד בית המשפט המחוזי של "חוסר איזון בולט באופן מיוחד", מבחינה כלכלית.

ב. נסיבות מיוחדות הקשורות בצבירות הנכסים על שם מי מבני הזוג – מקרה בו לאחד מהצדדים נכסים "חיצוניים" רבים (מירושה או ממתנות), מקרה בו אחד הצדדים בחר להכניס את זכויותיו החיצוניות לתוך הקופה המשותפת בעוד השני מסרב לעשות כן, וכיוצ"ב.

ג. נסיבות הקשורות בהתנהגות מי מהצדדים – מקרים בהם התנהגות הצדדים מביאה לכך שתחושת הצדק מתקוממת כנגד יישום פשטני של הוראות חוק יחסי ממון.

שיקולי צדק והגינות

סקירת הפסיקה המשפטית מעלה כי הפעלת שיקול הדעת באותם מקרים שבהם נעשתה חלוקה בלתי-שוויונית הייתה במקרים של אלימות או במקרים של הברחת רכוש מוכחת במהלך הנישואין או במקרים שבהם חלוקה שוויונית על פי הכלל הנקוט בחוק יכולת הייתה להביא לתוצאה בלתי-צודקת.

בכל המקרים ההגינות חייבה את בית המשפט להחיל את סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון כדי לעשות צדק מהותי בעניינם האינדיבידואלי של הצדדים.

בנידון דידן לא נמצאו סיבות המצדיקות הפעלת סעיף זה אלא אדרבה נמצא ההפך: הבעל הוא שהעביר או הבריח כספים לאביו, הבעל הוא שמימון לימודיו עלו יותר ממה שהוציאה האישה, הבעל הוא שיוצא עם נכס, דירה, בזמן שהאישה יוצאת בלא כל נכס.

על כן על הבעל להעביר מחצית מאותם כספים שהעביר לאביו (מאתיים אלף ש"ח).

באשר לתשלום המשכנתה, הרי בסופו של דבר הצדדים היו צריכים להוציא כסף בעבור שכירות זו או אחרת וודאי שמכספים אלו נהנו שני הצדדים, על כן את כספי המשכנתה ששילם הבעל – אין הוא צריך להשיב.

הנראה לעניות דעתי כתבתי, וצור יצילנו משגיאות, אמן.

הרב מיכאל עמוס

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מצטרף.

הרב אליעזר איגרא

גם אני מצטרף.

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

נפסק כאמור.

ניתן ביום י' באייר התשפ"ב (11.5.2022).

הרב מיכאל עמוס

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה